

Lojze Rozman

ekspres, ekspres

35mm, barvni, 74 minut

producent A.A.C. Production in TV Slovenija **režija** Igor Šterk **scenarij** Matjaž Pograjc, Igor Šterk **fotografija** Valentin Perko **glasba** Mitja Vrhovnik - Smrekar **montaža** Stane Kostanjevec **igrajo** Gregor Bakovič, Barbara Cerar, Lojze Rozman, Andrej Rozman - Roza, Peter Musevski, Marko Mandi, Gregor Čušin

Kaj je pglavitni problem slovenskega filma nasploh in kaj ga je zadnjih dvajset, petindvajset le še posebej oteževalo? Nedvomno odsotnost kvalitetne besede oziroma dialoga.

"Dialog" lahko beremo na več načinov; denimo, kot dvogovor, ki si ga izmenjujeta protagonista na platnu z besedami, ali še bolje, brez besed, pa kot dialog med režiserjem in njegovimi igralci, in nenazadnje kot dialog med filmom samim in gledalcem v dvorani. Če strnem, slovenskemu filmu je v zadnjih letih primanjkovalo predvsem Dialoga, kakršnegakoli že. Drugi problem je povsem generalen, pripovedovanje zgodbe namreč. Slovenskemu filmu se je vedno zdelo, kot da mora pripovedovati gromozanske, epske zgodbe, da bi nazadnje dobili neko približno trdno strukturo. Povojni film se je tako zatekal k partizanskim epopejam, malce kasneje pa so slovenski film okupirale predelave slovenskih literarnih klasikov. Z drugimi besedami, zgodovina slovenskega filma izgleda vse prej kot "filmska" – ne le zaradi sredstev, s katerimi se je domači film posluževal, bolj zaradi režiserjev samih. Na prste ene roke lahko naštejemo avtorje, ki so iz svojega opusa sestavili nek prepoznaven slog. Druga tragedija je v učenju, kaljenju mladih režiserjev. Povsod po svetu starejši avtorji vplivajo na mlajše in obratno – vsi mladi so pobirali od "očetov", bili so njihovi učenci in vpliv je bil viden v njihovih filmih. Povsod po svetu, le pri nas ne. Pri nas so se šli vsi individualce, upornike – *mavericke*, če hočete –, ki si bodo izmislili nek povsem nov slog, izkazalo pa se je, da so našli novo dno domače produkcije.

Če strnem: potrebovali smo moža, ki ne bo individualce, temveč moža iz množice – ja, slovenskega Johna Doeja! –, nekoga ki ne bo "prepameten", ki v svojih filmih ne bo odkrival Amerike in ki ga ne bo sram priznati, da je od nekoga nekaj ukradel; predvsem pa preprostega človeka, ki bo znal na preprost način povedati preprosto zgodbo. Denimo, zgodbo o fantu in dekletu, ki se srečata na vlaku in se zaljubita, pa se ločita in nazadnje spet najdeta, vmes srečata vojsko marginalnih karakterjev, ki vsak posebej prispevajo delček k prefinjeno stkani celoti. In koliko besed potrebuje Igor Šterk, da nam pove ta "dialog", zgodbo filma **Ekspres, Ekspres**,

nedvomno najboljšega v zadnjih dvajsetih letih domačega filma? Precej manj, kot oportunistični režiserji v povprečnem, trideset sekundnem reklamnem spotu, bi rekel.

Ekspres, Ekspres je, kot je poudaril sam Šterk, ekscesen. Ne le v merilu domačega filma, temveč svetovnega filma nasploh – kar je še dodaten eksces. Film, ki vknjiži dva pozitivna ekscesa (ne smemo pozabiti, da so mnogi slovenski filmi ekscesni v negativnem smislu), ne more biti drugačen kot odličen. Isto velja z njegovega režiserja; namreč, najbolj preseneča prav dejstvo, da gre v primeru **Ekspresa** za zrel celovečerec, ki ga je posnel debitant, in to s tako minimalnimi izraznimi sredstvi, da mu v devetdesetih letih domačega filma ne najdemo enakega. Šterk se je odpovedal vsemu, le emocijam ne, povedal pa več, kot... No ja, veliko. Na tem mestu je zelo pomembna vloga tega prvenca. Kajti, ne gre za mojstrovino in prav je tako. Šterk je povedal nekaj, morda delček svojega znanja, morda še manj, vsekakor si je pustil dovolj odprtega prostora za nadaljnje delo. **Ekspres, Ekspres** je optimalni prvenec, natančno toliko dober, da vzbudi zanimanje (in zaupanje!) in z natančno toliko kiksi, da mu jih ne zamerimo. "Ker gre za debut". Kaj je najpogostejši očitke Šterku? "Da sploh ne gre za celovečerec"; "da gre za kratko zgodbo, ki jo je razvlekel na 74 minut, ravno prav, da je potegnil denar od države". Pa kaj! In če se vrnem nazaj; kiksi so preveč dobra šola, da bi se jih morali režiserji izogibati, še posebej v prvencu, in če gre le za lepoto napako, ki je v naslednjem filmu ni moč le popraviti, temveč tudi nadgraditi, so dobesedno dobrodošli. Zato pravim, da je **Ekspres** genialni, optimalni prvenec; zato, ker napoveduje še boljša dela. Preveč smo namreč videli prvencev-mojstrov, ki so se nazadnje izkazale za avtorjev edini ustvarjalni napor. Spomnimo se npr. Hladnikovega **Plesa v dežju**, po katerem režiserjevo ime pišemo s precej manjšimi črkami, in na drugi strani Klopčičeve **Zgodbe, ki je ni**, ki je napovedovala številne boljše filme. **Ekspres, Ekspres** je pomemben film, tako za slovensko kinematografijo kot za Šterka samega; na njem se bo namreč učil (moje upanje gre v tej smeri). Ostali slovenski režiserji se na lastnih predhodnih delih (kaj šele ostalih!) ne učijo, deloma zato, ker kasneje ne posnamejo nobenega filma več, deloma zato, ker so prepričani, da delajo popolne filme. **Ekspres, Ekspres** ni popoln in ravno zato je pomembno, da čimprej dobi bratca, Šterkov film #2.

Simon Popek